

мислового симбіозу» або «суспільства з замкненою економікою»: коли відходи однієї сфери стають ресурсами для іншої, тобто побудова «суспільства без виробництва відходів». Сутність прийнятої європейської парадигми в більшості країн світу, насамперед високорозвинених, полягає в наступному: «запобігти, скоротити, повторно використати, утилізувати, безпечно розмістити в навколишньому середовищі, захоронити».

На саміті «Групи восьми» було визнано також необхідність розробки критеріїв, які б дозволили оцінити ефективність заходів рециклінгу. За їх допомогою передбачається застосовувати найбільш значущі для суспільства в цілому методи переробки та утилізації відходів. Розглядаючи ефективність рециклінгу, слід звернути увагу на дві головні проблеми в сфері ресурсозбереження: економічну ефективність використання ресурсів та запобігання забрудненню навколишнього середовища. Необхідно також враховувати обсяги тих чи інших відходів. Для розрахунку рівня ефективності рециклінгу побутових відходів пропонуємо ввести індекс ефективності рециклінгу. Він може враховувати економічні наслідки повторного використання ресурсів та заложити від обсягів утворених відходів.

Висновки

Таким чином, за результатами міжнародного досвіду організації переробки відходів можна зробити висновок, що впровадження методик рециклінгу в Україні залежить від ефективності переробних заводів, обсягів сміття, рівня адміністративного регулювання та контролю. Важливий крок у цьому напрямі зробила Німеччина. Інноваційним підходом стало створення сміттєвих депозитів, завдання яких відшукати хазяїна відходів, залишених в

недозволеному місці. Проблеми рециклінгу та повторного використання ресурсів з побутових відходів в країні вирішено повністю. Отже, комплексне вирішення проблем, пов'язаних з переробкою побутових відходів та вторинним використанням ресурсів в Україні залежить від запровадження роздільної системи збирання відходів, посилення контролю за дотриманням санітарних та екологічних норм їх переробки, розробки та застосування жорсткішої системи штрафів та адміністративної відповідальності за порушення екологічних стандартів та норм.

Література

1. Абрамов А.В. Оценка эффективности рециклинга (вторичной переработки) / А.В. Абрамов // Проблемы управления рисками в техносфере. – 2009. – №4. – С. 105–108. [Електронний ресурс] Режим доступу до журн.: www.vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V4/7.pdf
2. Петрук В.Г. Интегрированное управление та поведження з твердими побутовими відходами у Вінницькій області. Монографія / Під ред. В.Г. Петрука. – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2007. – 160 с.
3. Рішення Київської міської ради V сесії VI скликання «Про затвердження Програми поведження з побутовими відходами у м. Києві на 2010–2015 роки» №996/ 4434 від 8.07.2010 р.
4. Савуляк В.І., Березюк О.В. Технічне забезпечення збирання, перевезення та підготовки до переробки твердих побутових відходів. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2006. – 218 с.
5. Студінський В.А. Управление твердыми побутовыми отходами в містах України. – К.: Видавництво «КИМО», 2006. – 152 с.
6. Інформаційні доповіді Департаменту статистики Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс] Режим доступу – <http://unstats.un.org/unsd/default.htm>

Т.І. ДЬОЛОГ,
аспірантка, Європейський університет

Обґрунтування методичного підходу щодо управління економічною ефективністю виробництва сільськогосподарських підприємств

У статті висвітлено обґрунтування методичного підходу щодо управління економічною ефективністю сільськогосподарського виробництва. Також розглянуті використані для здійснення обґрунтування підхід аналітичної ієрархії і програмне середовище Expert Choice, яке належить до методів, що охоплюють зазначений підхід.

Ключові слова: економічна ефективність, сільськогосподарське виробництво, аналітична ієрархія.

В статье обосновывается методический подход к управлению экономической эффективностью сельскохозяйственного производства. Также рассмотрены использован-

ные для осуществления обоснования подход аналитической иерархии и программная среда Expert Choice, которая принадлежит к охватывающим отмеченный подход методам.

Ключевые слова: экономическая эффективность, сельскохозяйственное производство, аналитическая иерархия.

Methodical approach to the management by agricultural production economic efficiency is considered in the article. The grounds used for realization are also considered approach of analytical hierarchy and software environment Expert Choice, which belongs to the noted approach methods.

Постановка проблеми. У вітчизняному АПК, незважаючи на здійснені зміни і перетворення, все ще гостро постає проблема ефективної організації процесу управління сільськогосподарським виробництвом.

Дискусійний характер категорії «економічна ефективність виробництва», недосконалість агропромислового комплексу, відсутність необхідного фінансування галузі, висококваліфікованого управлінського персоналу, належної упорядкованої законодавчої бази, відповідної уваги зі сторони держави, а також інші проблеми поступово призвели до здійснення здебільшого абсолютно неефективного управління сільськогосподарськими підприємствами в цілому і виробництвом зокрема.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми управління сільськогосподарським підприємством і забезпечення високої ефективності здійснюваного на ньому виробництва досліджувалися багатьма науковцями, серед яких важливе місце посідають праці В.Г. Андрийчука, В.Я. Амбросова, О.І. Сімчишина, І.В. Савченко, О.В. Шкільова та інших [1–5].

Загалом, аналіз їхніх праць показав, що за сучасних умов розвитку вітчизняної аграрної економіки, постає необхідність в здійсненні нового етапу дослідження в даному напрямі і проведенні обґрунтування методичного підходу щодо управління економічною ефективністю виробництва досліджуваної групи підприємств.

Метою статті є обґрунтування методичного підходу щодо управління економічною ефективністю виробництва сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. В контексті поставленого завдання необхідно визначити критерій максимізації ефективності діяльності підприємств аграрної галузі.

Оскільки підприємство є складною системою, яка складається з кількох підсистем, то максимізація ефективності також є завданням багатокритеріальним, багаторівневим [6].

Як зазначає Ю.Ф. Тельнов [7, с. 38], для формування цілей підприємства відносно прийняття певних рішень – диверсифікації діяльності, структурних або стратегічних зрушень – зазвичай використовується метод ієрархій. В якості інструментальних засобів аналізу ієрархій використовуються статичні експертні системи з можливістю обробки якісних (нечітких) оцінок, зокрема Expert Choice.

Програмне середовище Expert Choice належить до методів, що охоплюють підхід аналітичної ієрархії (Analytic Hierarchy Process – АНР) [8].

Підхід АНР складається із сукупності етапів:

1. Перший етап полягає в структуризації завдання у вигляді ієрархічної структури з декількома рівнями: цілі – критерії – альтернативи.

2. На другому етапі виконуються попарні порівняння елементів кожного рівня. Результати порівнянь переводяться на числа.

3. Обчислюються коефіцієнти важливості для елементів кожного рівня. При цьому перевіряється узгодженість суджень.

4. Підраховується кількісний індикатор якості кожної з альтернатив і визначається найкраща альтернатива [9, с. 102].

Перевагою методу АНР, що привертає увагу багатьох користувачів, є спрямованість на порівняння реальних альтернатив. Зазначимо, що метод АНР може застосовуватися і в тих випадках, коли експерти (або ОПР) не можуть дати абсолютні оцінки альтернатив за критеріями, а користуються більш слабкими порівняльними вимірюваннями [9, с. 105]. Тому програмне середовище Expert Choice є одним із найбільш придатних для вирішення практичних завдань.

Так, однією з переваг цієї методики аналізу є те, що ваги критеріїв та оцінки за суб'єктивними критеріями не призначаються прямим методом із самостійним встановленням певного значення, а на основі парних порівнянь. Іншою перевагою є подання критеріїв у вигляді ієрархії (дерева).

Окрім більш наочного подання інформації, ієрархічне зображення даних має й функціональні переваги, оскільки, використовуючи одну критеріальну таблицю, ми по суті справи спрощуємо ситуацію, виконуючи оцінку або для верхніх рівнів дерева критеріїв, або для найнижчих («листя дерева») [10, с. 26].

На нашу думку, найбільш репрезентативним критерієм ефективності діяльності підприємства є обсяг отриманого ним чистого прибутку. За результатами попередньо проведеного факторного аналізу, доходимо висновку про доцільність виділення двох груп факторів – виробничих та управлінських витрат (видатків на систему менеджменту).

У складі виробничих витрат було виділено такі складові:

- собівартість реалізації (x_1);
- обсяг основних засобів (x_2);
- грошові кошти (x_4);
- витрати на оплату праці (x_5);
- обсяг отриманих кредитів (x_6);
- обсяг запасів (x_7).

До групи видатків на систему менеджменту увійшли:

- адміністративні видатки (x_3);
- заробітна плата управлінського персоналу (x_8);
- показник рентабельності діяльності підприємства (x_9);
- показник рівня кваліфікації управлінського персоналу (x_{10}) тощо.

Згідно з запропонованою нами гіпотезою ступінь впливу цих двох груп факторів на результативність діяльності підприємств великого, середнього та малого розміру буде різним. Аналіз альтернатив розподілу видатків по групах підприємств різного розміру доцільно провести засобами програмного середовища Expert Choice. Як критерій оптимізації обираємо максимізацію прибутку.

У цілому, як показав проведений раніше факторний аналіз, перший фактор – виробничі витрати – корелює зі змінними значно більше, ніж другий – адміністративні витрати. Домінуючий вплив на результати діяльності здійснюють змінні «Собівартість реалізації» та «Оплата праці», що підтверджує результати попереднього аналізу. В цілому з побудованої в результаті зазначеного аналізу матриці можна виділити два основні фактори: 1) витрати на виробництво (68,05% навантаження); 2) витрати на систему менеджменту (31,6%). Тому як фактори, які визначають обсяг чистого прибутку, встановлюємо ці дві групи факторів – виробничі витрати і система менеджменту.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Далі встановлюємо факторні навантаження за цими групами виходячи з результатів аналізу у матриці і вводимо дані по альтернативах – різних групах підприємств за розміром, що є категоріальною ознакою аналізу, основою класифікації. Таким чином, ієрархія з присвоєними ступенями значущості та розподілом факторного навантаження за групами показників набуває такого вигляду (рис. 1).

У результаті оптимізації отримуємо модель, де критерієм ефективності є дотримання відповідних співвідношень у структурі видатків. Спираючись на попередній аналіз, присвоюємо кожній групі підприємств відповідні ступені значущості, використовуючи не кількісні оцінки, а порівняльну методику, тобто співставляючи дані по різних групах підприємств між собою. Наступним етапом є структуризація даних, що дозволяє класифікувати підприємства за ступенем сукупної ефективності діяльності. Ієрархія із присвоєними ступенями значущості та розподілу за групами підприємств (альтернативами) та напрямками видатків (факторами) набуває такого вигляду (рис. 2).

Розподіл груп витрат за групами факторів – витрати на виробництво та витрати на управління (факторне навантаження) у співставленні з альтернативами – підприємствами різного розміру – проілюстровано на рис. 2. Зазначені дані свідчать про те, що основна частина факторного навантаження припадає на виробничі витрати (68,4%). На витрати на систему менеджменту припадає 31,6% навантаження, причому вплив складових цього фактору різний для великих, середніх та дрібних підприємств. Частка прибутку, що припадає на групу підприємств «Великі», становить 75,7%, «Середні та «Дрібні» – 13,7 та 10,6% відповідно. Отже, незважаючи на ризикованість діяльності підприємств великого розміру, діяльність підприємств саме цієї групи з більшою вірогідністю буде прибутковою.

Таке співвідношення підтверджує результати, отримані за допомогою аналітичного пакету STATISTICA. Наведені вірогідності відповідають отриманим раніше у рівняннях регресії коефіцієнтам – для підприємств великого розміру – найбільші, що свідчить про негнучкість і ризикованість їх діяльності, оскільки незначне збільшення певної групи видатків призводить до більш

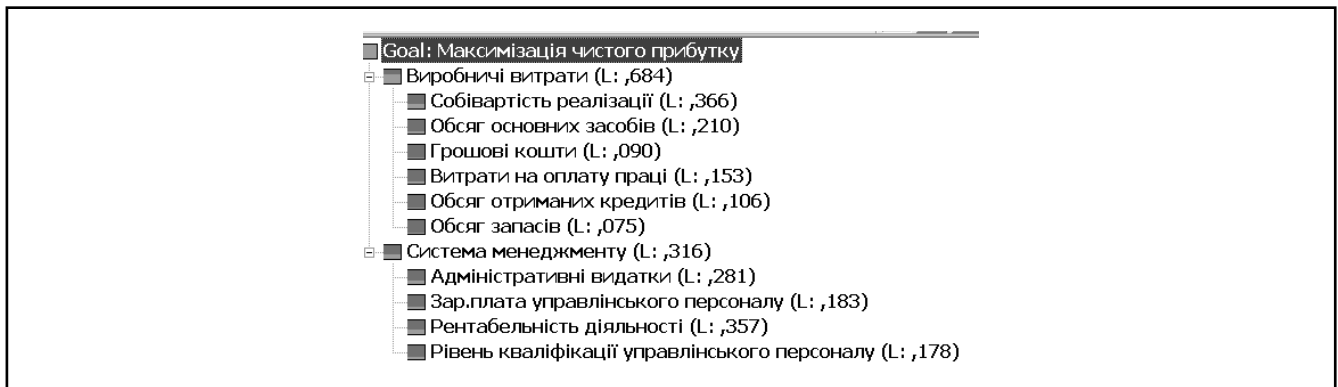

Рисунок 1. Ієрархія факторів ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств Київської області, 2009 рік

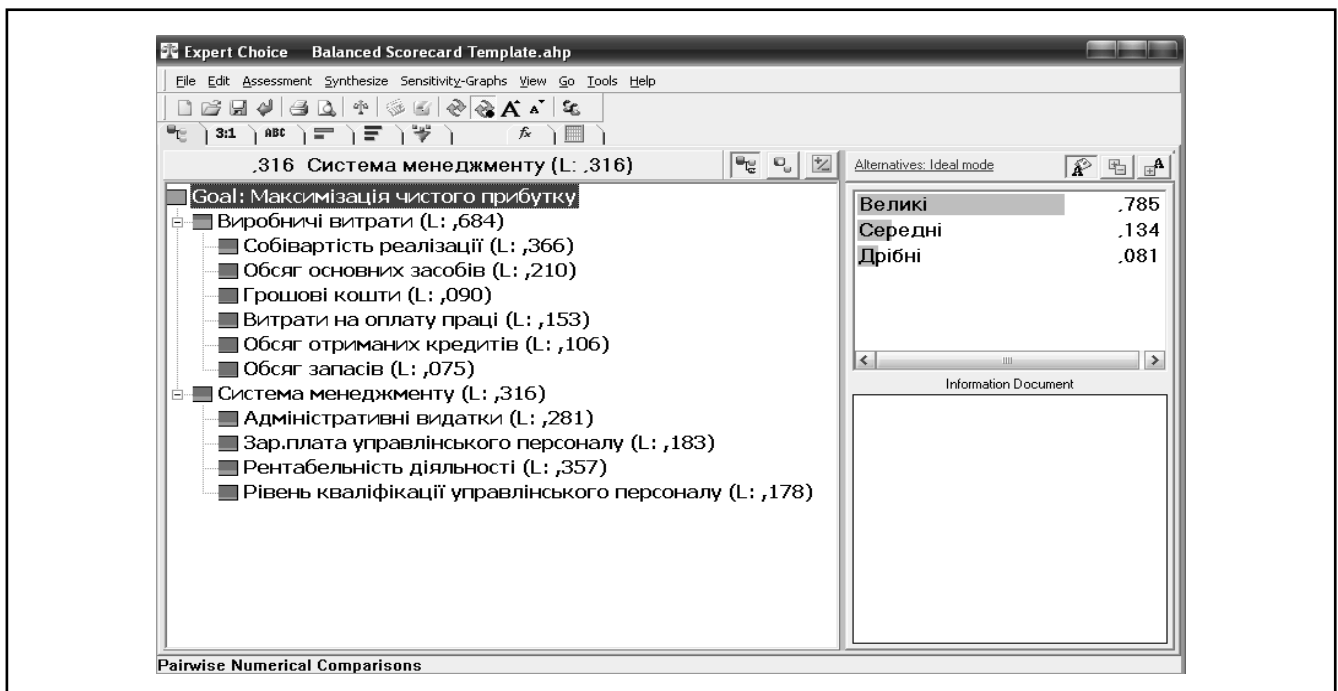

Рисунок 2. Структуризована ієрархія факторів ефективності виробництва на досліджуваних підприємствах Київської області

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Alts	Level 1	Level 2	Pty
Великі	Виробничі витрати (L: .684)	Собівартість реалізації (L: .366)	.186
		Обсяг основних засобів (L: .210)	.126
		Грошові кошти (L: .090)	.055
		Витрати на оплату праці (L: .153)	.090
		Обсяг отриманих кредитів (L: .106)	.060
	Система менеджменту (L: .316)	Обсяг запасів (L: .075)	.044
		Адміністративні видатки (L: .281)	.081
		Зарплата управлінського персоналу (L: .183)	.028
		Рентабельність діяльності (L: .357)	.106
		Рівень кваліфікації управлінського персоналу (L: .178)	.051
Дрібні	Виробничі витрати (L: .684)	Собівартість реалізації (L: .366)	.048
		Обсяг основних засобів (L: .210)	.004
		Грошові кошти (L: .090)	.001
		Витрати на оплату праці (L: .153)	.002
		Обсяг отриманих кредитів (L: .106)	.001
	Система менеджменту (L: .316)	Обсяг запасів (L: .075)	.000
		Адміністративні видатки (L: .281)	.001
		Зарплата управлінського персоналу (L: .183)	.014
		Рентабельність діяльності (L: .357)	.001
		Рівень кваліфікації управлінського персоналу (L: .178)	.000
Середні	Виробничі витрати (L: .684)	Собівартість реалізації (L: .366)	.016
		Обсяг основних засобів (L: .210)	.013
		Грошові кошти (L: .090)	.006
		Витрати на оплату праці (L: .153)	.013
		Обсяг отриманих кредитів (L: .106)	.011
	Система менеджменту (L: .316)	Обсяг запасів (L: .075)	.006
		Адміністративні видатки (L: .281)	.007
		Зарплата управлінського персоналу (L: .183)	.016
		Рентабельність діяльності (L: .357)	.006
		Рівень кваліфікації управлінського персоналу (L: .178)	.005

Рисунок 3. Структура факторів економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств (за альтернативами: великі, середні та дрібні)

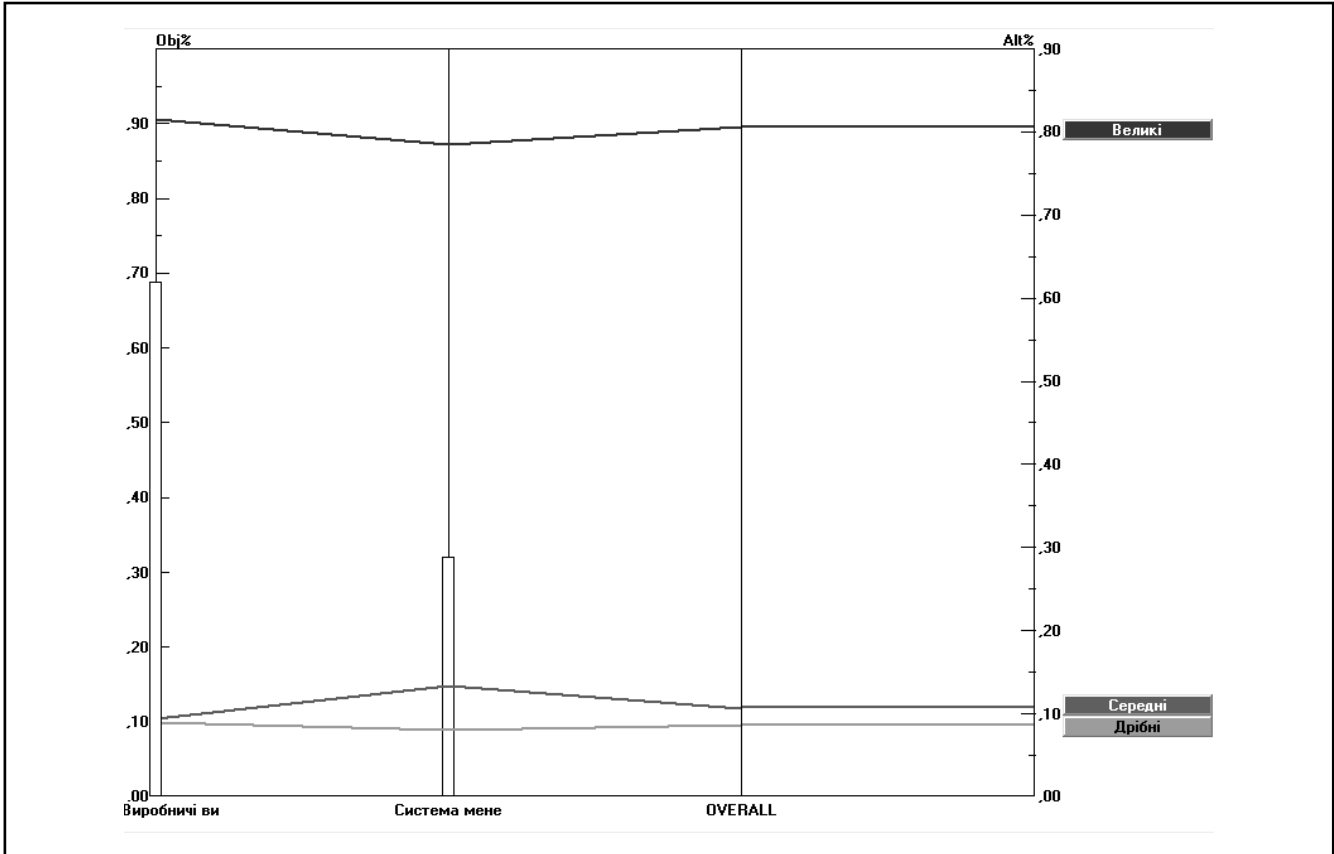

Рисунок 4. Розподіл пріоритетності витрат груп факторів економічної ефективності виробництва в сільськогосподарських підприємствах Київської області

стрімкого зниження обсягу чистого прибутку, ніж для менших за розміром підприємств. Проте нарощування обсягів виробництва (фактор «Собівартість реалізації») також здійснює більш позитивний вплив на чистий прибуток, ніж по інших групах (альтернативах), що обумовлює необхідність подальшого аналізу та обґрунтування. Згруповану структуру – за критеріями та альтернативами – наведено на рис. 3.

Окрім цього, за результатами аналізу засобами Expert Choice можливо зробити висновки, що для підприємств великого розміру витрати на систему менеджменту мають більшу значущість, оскільки заробітна плата управлінців у таких підприємствах є більшою.

Дані, представлені на рис. 4. свідчать, що для дрібних підприємств найбільше значення мають виробничі витрати, при цьому по масиву підприємств вони є найменшими. Для групи середніх підприємств виробничі витрати мають менше значення; для вибірки підприємств великого розміру більшим є значення витрат на систему менеджменту.

Висновки

У цілому здійснене за допомогою статичної експертної системи Expert Choice дослідження показало, що для дрібних підприємств найбільше значення мають виробничі витрати, при цьому по масиву підприємств вони є найменшими; для середніх підприємств виробничі витрати мають менше значення; для великих підприємств більшим є значення витрат на систему менеджменту, оскільки управління великим підприємством визначає необхідність використання більш кваліфікованих управлінських кадрів, що, відповідно, потребує більших витрат на заробітну плату цієї групи персоналу.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В.Г. Андрійчук. – К.: Вид-во КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Амбросов В.Я. Аграрные преобразования в Украине / В.Я. Амбросов // Сейбіт. – 2000. – №4. – С. 41–42.
3. Сімчишин О.Й. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва і охорони земель в степовій зоні України 2005 рік: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / О.Й. Сімчишин; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2005. – 19 с.
4. Савченко І.В. Економічні відносини власності в системі управління сільськогосподарськими підприємствами: дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Ірина Василівна Савченко; Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2004. – 246 с.
5. Шкільов О.В. Заходи подолання кризових явищ на макрорівні країни та мікрорівні підприємств / Олександр Васильович Шкільов // Агроросвіт. – 2009. – №3. – С. 51–54.
6. Бабань Ю.А. Совершенствование бизнес-процессов в современной философии управления / Ю.А. Бабань // Финансовый бизнес. – 2002. – №6. – С. 33–40.
7. Тельнов Ю.Ф. Реинжиниринг бизнес-процессов: Учебное пособие / Ю.Ф. Тельнов. – М.: МЭСИ, 2004. – 336 с.
8. Данилов-Данильян В.И. Экономико-математический энциклопедический словарь / В.И. Данилов-Данильян. – М.: Большая Российская энциклопедия: Издательский Дом «ИНФРА-М», 2003. – 688 с.
9. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений / О.И. Ларичев – М.: Логос, 2000. – 423 с.
10. White G. Decision Failures: Why They Occur and How to Prevent Them // Academy of Management Executive 5. – №3. –1991. – P. 23–31.

О.О. ХІПЕНКО,
викладач, Київський національний торговельно-економічний університет

Сутність та вихідні положення арбітражного управління підприємством

У статті охарактеризовано сутність арбітражного управління підприємством на базі критичного огляду результатів основних досліджень цієї проблеми, що представлені в спеціальних дже-релах літератури. Обґрунтовано, що діяльність арбітражного керуючого є специфічним видом управління. Визначені відмінні особливості арбітражного управління підприємством.

Ключові слова: підприємство, банкрутство, арбітражний керуючий, арбітражне управління.

В статье охарактеризована суть арбитражного управления предприятием на базе критического обзора результатов основных исследований этой проблемы, представленных в специальной литературе. Обосновано, что деятельность арбитражного управляющего является специфическим видом управления. Определены отличительные особенности арбитражного управления предприятием.

Ключевые слова: предприятие, банкротство, арбитражный управляющий, арбитражное управление.

The essence of enterprise arbitrazh management based on critical view on the results of main researches over this problem in the special literature described in this article.

Grounded, that activity of arbitrazh manager is the specific type of management.

Distinctive features of enterprise arbitrazh management are determined.

Keywords: enterprise, bankruptcy, arbitrazh manager, arbitrazh management.

Постановка проблеми. В результаті неефективної діяльності підприємств, що спричиняється дією широкого спектру факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, вони стика-